

A MAGYAR MŰVELŐDÉS TÁJI MEGOSZTÁSA

AZ ÁLLAMHATALOMNAK MINDENKORI LEGFONTOSABB ÉRDEKE, hogy minél gazdagabb adóalanyokat teremtsen. Ha az adózások arányát települések szerint tekintjük, akkor azt láthatjuk, hogy minél magasabb lélekszámú a közösség, annál nagyobb az egy személyre eső adóátlag. Magyarországon az adózási fejátlag Budapesten és a városokban magasabb, mint a községekben. Budapest és az egész magyar vidék adózó aránya még kirívóbb ellentétet mutat: »Az állam összes egyenesadó bevételeinek több, mint 45%-át Budapest szolgáltatta. Ez azt jelenti, hogy a fővárosi lakosság fejenként átlag 154 P 22 fillér egyenesadót tud fizetni, a vidék pedig fejenként átlag csak 20.15 P-t.«¹ Nyilvánvalóan látszik ebből az arányból, hogy a fővárosi lakos hétszerte értékeesebb adóalanya az államnak, mint a vidéki; hasonlóképp a vidéki városi lakosság is majdnem ötszörte értékeesebb adóalany a falusi lakosnál. Ez a feltűnő aránytalanság azt is jelenti, hogy a főváros hétszerte nagyobb kedvezést élvez az állam részéről, mint az egész magyar vidék és hogy a vidéki nagyobb városok is ötszörte több állami juttatásban részesülnek, mint a falvak. A gazdasági aránytalansággal természetesen velejáró követelmény, hogy a főbb művelődési intézmények is ugyanebben az arányban a fővárosba, illetve néhány nagyobb vidéki városba kerültek. Az állam ugyanis a legideálisabban művelődési intézményekkel tudja meghálálni a lakosság adófilléreit; önként következik, hogy az adóforrások nagyságához méri a művelődési lehetőségek nyújtását. Olyan természetes következmény és követelmény mindez, hogy alóla kivételt egyetlen kormány sem tehetett. Így központosultak a fővárosba a gazdasági erőforrások mellé a művelődési intézmények, az utóbbi negyedszázad művelődési politikájának nagyszerű felismerése és megoldása volt a vidéki nagyobb városoknak a nemzetnevelés szolgálatába állítása, az egyetemeken keresztül. A trianoni adózó magyarság többet kapott a művelődési lehetőségek terén, mint az előző században az egyetemes magyarság. Amikor a magyar művelődés táji megosztásáról esik említés a következőkben, akkor a művelődés elemeinek eme igazságos megosztását értjük, kiegészítve azzal a szellemi kincssel, melyet a megadott tájon a nép szellemvilága jelent, és azzal a természeti gazdagsággal, mely magát a tájat jellemzi és meghatározza. A művelődés táji megosztása tulajdonképpen azt szeretné eredményezni, hogy a meglévő szellemi és anyagi, gazdasági és művészeti értékek a fejlődés lendületét újból felvegyék.

A MAGYARSÁG GAZDASÁGI ÉS SZELLEMI MŰVELŐDÉSENEK ARÁNYA akkor lesz valóban egészséges, ha a nyugati államokhoz hasonlóan a főváros és a vidék adózása fejenként átlag 7 az 5-höz

¹ Bodor György: Centralizált ország. Magyar Őt, 1942. 8. sz.

arányt eléri: egyszerűen, a vidéki adóalanyokat kell kedvezőbb gazdasági helyzetbe hozni, hogy a fenti, ideálisnak mondható arányt a művelődési lehetőségek megszerzése terén is elérjék. A magyar vidék addig nem remélhet nagyobb művelődési iramdíktálást az államhatalomtól, míg maga is fel nem fokozza gazdasági erejét — részint önérejből, részint pedig állami útmutatás, átmeneti kedvezések révén. Csak a gazdaságilag jól megalapozott társadalom hajlik arra, hogy egyedeiben felébressze a magasabb műveltség vágyát; illetőleg a művelődés nyomban követi a gazdasági fellendülést — közösségi vonatkozásban is. A gazdasági és művelődési fejlettség együttesen jelenti a civilizációt. A civilizációnak részei pedig állami szempontból az értékesebb adóalanyok. »Nem véletlenség az, hogy a városi polgár, a *civis* fogalmából fejlődött ki a *civilizáció*. Városi polgár és művelődés összetartozó és szétválaszthatatlan fogalmak.«²

A fővárosi és a vidéki városok azok a gyűjtő-telepek, melyekben a művelődés és a közgazdaság élet-erei összefutnak. Mindaddig csak pangásról, üres vegetálásról beszélhetünk, amíg csak az egyik van meg: önmagában a gazdasági jólét nem boldogít, a művelődés és műveltség gazdasági alap nélkül szánandó eltolódást eredményez az egyén és a nemzet életében. Az egyénből kiöli a további fejlődés vágyát, ami tulajdonkép a folytonosságot is biztosítja és nagy belső elégedetlenséget szül: nincs száanalomra méltóbb jelenség annál, ha a művelési fogékonyság nem elégítheti ki magát. Még az állameszmére is veszedelmes elemmé válhatik a pénztelen intellektüel. Az olyan nemzet viszont, mely gazdasági háttér nélkül hihetetlen magas művelődési fokra emelkedett, elveszti fenntartó erejét, védekezőképessége teljességgel legyengül és a külső támadás — szorinte: barbarizmus — könnyű prédájává lehet. Életerős, teljes értékű egyént és nemzetet el sem lehet képzelni a művelődési és gazdasági eredmények egyenlő arányú igénylése és élése nélkül.

A városi polgárság a nemzetnek az a rétege, mely a művelődés hordozója és fenntartója, sugározója és élvezője; a falusi lakosság, leginkább a parasztság, szorgalma után meglehetősen vegetatív jólétnek örvendhet a mai körülmények között, semmint jobban elmélyülhetne a művelődés valamelyik ágában. Általános nemzeti szempontból a szellemi és gazdasági művelődés egyazon megítélés alá kell, hogy essék; csak akkor mondható a nemzet osztálytagozódása egészségesnek, ha a művelődés elemi feladatait és szerepeit az emberi foglalkozások, a termelés, könnyítésére, minőségi és mennyiségi értéktermelése fokozására, valamint gyorsítására alkalmazzuk, kényszerítjük, használjuk. Az elért eredmény az állam szempontjából az adózó alanyok értékét és számát teszi kedvezőbbé. Tehát a művelődési és gazdasági fellendülés, együttesen, nemzetgazdasági és nemzetnevelési tényezőt jelent. A gazdasági és szellemi művelődés azonos fejlettsége eredményezi az egész nemzet művelődésének magasságát és mélységét.

² Klebelsberg Kunó: Városi gondolat a politikában. Pesti Napló, 1930. november 16.

A GAZDASÁGI MŰVELŐDÉS JELENTŐSÉGE abban áll, hogy többet, jobbat és hamarabb termeljünk mint eddig: a művelődés ebben a vonatkozásban is azt jelenti, hogy előnyeit minél többen és lehetőleg azonnal élvezzék.

A gazdasági műveltség a legalacsonyabb fokon a falusi parasztság körében van mindmáig. A külterjes földművelésnek legfeljebb az eszközei cserélődtek ki: ami valaha fából készült munkaeszköz volt, azt ma vasból gyártják. A földművelés módszere nagyjából a régi termelési állapotot mutatja. A falusi földművelő parasztság ragaszkodik legmakacsabban ősei kipróbált és bevált módszereihez. Ám napjainkban a mezőgazdasági művelődés oly nagy jelentőségre tett szert, hogy jótékony eredményeit tudomásul kell vennie mindenkinek, aki a mezőgazdasági életbe akármilyen módon bekapcsolódik. A régi gazdálkodás módszere sok olyan szempontot mellőz, melyre manapság elengedhetetlenül nagy szükség van. Minden magyar földművelő parasztot, ki kell ábrándítani megrögzött maradiságából: semmihez azért ne ragaszkodjék, mert ősei — az akkori követelményeknek megfelelően — úgy végezték, ahogy tőlük a maiak eltanulták. A nevelés, a felvilágosítás és meggyőzés feladata azokra hárul, akik az időjárási és talajviszonyok ismeretében pontosan ismerik annak a tájnak mezőgazdasági teljesítőképességét és értenek ahhoz, hogy a termelés mennyiségi és minőségi fokozásának módszereit közérthetővé és természetessé tegyék. A téli gazdasági tanfolyamok hallgatását a mostani iskolázási és vagyoni helyzetnek megfelelően kötelezővé kell tenni mindazok részére, akiknek csupán népiskolai végzettségük és legfeljebb húsz hold mezőgazdasági birtokuk van. A tanfolyam hallgatósága úgynevezett *termelési engedélyt* kap abban az esetben, ha a többszöri tanfolyamon szerzett elméleti és gyakorlati tudásáról bizonyosságot tesz, illetve közben a megadott utasítások szerint saját földjén termelési eredményt ér el, mintegy *remeklésről* tanuskodik, ahogy a céhvilágban sem képesítettek anélkül. A középiskolás parasztság addig nem termelhet, míg legalább a mezőgazdasági szakiskolát el nem végzi. A 20—100 holdas birtokosság fiai csak akkor vehetik át és vezethetik mezőgazdasági örökségüket, ha a mezőgazdasági középiskolát elvégzik. Minden nagyobb birtokosra viszont a gazdasági akadémia oklevelének megszerzése még akkor is kötelező, ha birtoka vezetéséhez hasonló végzettségű munkaerőt vesz igénybe. Csak így tudjuk elérni, hogy a magyar föld nem maradjon parlagon, vagy csak részlegesen kihasználtnak. Ha a magyar tájakon végigutazunk, elszomorodva látjuk, hogy a magyar parasztság mily makacsul kitart a külterjes gazdálkodás mellett és földjében mindenáron olyanokat termel, amiknek az egyáltalán, vagy kevésbé felel meg. A mezőgazdasági teljesítőképesség csak akkor lesz egészséges nálunk, ha belterjessé válik azokon a tájakon, ahol arra a talaj- és időjárási viszonyok kényszerítik és a külterjes gazdálkodásban a vetésforgót szaporítjuk: az általános hármas-négyeshez a továbbiak felvétele lehetővé teszi, hogy olyan növényeket is termeljenek, melyek nemzetgazdasági szempontból, ép a mai idők köve-

terményeinek megfelelően elodázhatatlanul fontosak. A konyhakerti és ipari növények termesztése olyan feladata a magyar mezőgazdaságnak, melyről nem mondhat le sohasem, élle ki nem térhet. A jövedelmezőségen keresztül lehet a parasztság bizalmatlanságát elsősorban legyőzni, tehát míg az előképzés és a környezet, a viszonyok tanulmányozása folyik, mintagazdaságokon szemléltetően is be kell mutatni, hogy a mezőgazdasági művelődés elméleti alapvetése anyagi előnyökkel jár a megvalósulás első stádiumában: reális gondolkozású parasztságunk így azonnal megnyerhető a modernebb gazdasági eljárásoknak, kifizetődőbb termeléságaknak.

Nemzetgazdasági szempontból egyáltalán nem közömbös, hogy a magyar föld hozzáértők kezén van-e, vagy sem; amíg egyetlen lábbeli elkészítése szigorú és hosszú képesítéshez kötött, addig legdrágább kincsünk, a magyar föld, minden további nélkül áldozata és prédája lehet a maradiaknak vagy sok esetben a kontároknak, a hozzá nem értőknek. Ha tehát más téren ragaszkodunk a képesítéshez, százszorosan kell ragaszkodnunk a mezőgazdaság terén, mely hazánk jellegét és értékét a lehetőségek túlsúlyánál fogva meghatározza. Felesleges megállapítani, hogy így az adóalanyok száma és értéke is emelkedni fog. A jövőre nézve semmi sem ígérkezik kifizetődőbb befektetésnek, mint a magyar parasztság mezőgazdasági művelődésének széleskörű terjesztésére és mélyítésére szánt kiadás.

A MAGYAR NÉP SZELLEMI MŰVELŐDÉSÉNEK az előbbivel párhuzamosan kell haladnia. Elsősorban saját művészi alkotásának értékéről kell meggyőzni a népet, hogy dalai szebbek és marandóbbak mindannál, amit a várostól kap, művészete eredetében és kifejezőségében vetekszik minden más nép művészetével; öltözködése, életmódja természetes és emberi. Az egészségi követelmények jelentőségéről is igen könnyű parasztságunkat meggyőzni, sőt táplálkozásáról, mihelyt termelés van, önmaga észszerűen és kielégítően tud gondoskodni. A hangsúlyt minden esetben a nemzeti öntudatra és nem az osztályöntudatra kell helyezni, mert vigyáznunk kell arra, hogy a parasztság szegényebb rétege újra áldozatul ne essék a nemzetköziségnek. A magyar parasztságnak tehát lelki önmagát kell visszaadni.

A magyar parasztság érdeklődése nagyon könnyen felkelthető, fogékonysága azonnal felébred. Olvasmányokkal is el lehet őket látni: az öregek ajkán élő meséket kell először lejegyezni és kiadni füzetekben. Minden esetben az arról a tájról származókat kell kezébe adni és csak aztán a más vidékről valókat. A mesék után következhetnek az igazi jó olvasmányok. Napilapra, folyóíratra is szívesen áldoz a magyar paraszt, de előbb meg kell győződnie annak reális hasznáról. Bizonyos szunnyadó erőket, képességeket, hajlamokat kell felébreszteni olyan kitartó munkával, amilyen kitartás csak az apostoli lelkek sajátja.

Mindent meg szabad engedni a parasztságnak és számára mindent lehetővé is kell tenni, csak egyet nem szabad, hogy idejét tét-

lenül töltse, mint eddig a téli hónapokat. Amikor testi pihenésre van szüksége, szellemét kell foglalkoztatni és vizsont. Könnyen belátja, hogy minden tétlenül, kihasználatlanul eltöltött percével csak saját nyomorúsága, gondja tartósságát és súlyát növeli. Vannak a parasztságnak olyan egyedei, akik sem hajlamot, sem képességet nem árulnak el a szellemi művelődés terén, az ilyeneket kézimunkára kell tanítania, de be kell velük láttatni, hogy minden elszalasztott perc saját és a nemzet életét rövidíti. A háziipar termékei bizonyos tájakon még ma is szükségesek és az igényeknek megfelelnek, tehát annak kifizetőségéről meggyőzni a legtöbb falusi parasztot percek műve.

A parasztság szellemi művelődése érdekében könyvtárakat kell összehozni, havonta kisebb összeggel mindenki hajlandó ahhoz hozzájárulni. A könyvek tartalmáról olykor néhány szóval felvilágosítani és érdeklődésüket felkelteni nem árt már azért sem, mert a könyvszeretetet beléjük plántálhatjuk. Nemcsak szépirodalmi, hanem szakkönyvek is szívesen fogadott barátai a magyar parasztnak. E sorok íróját az ellenkezőjéről senki meg nem tudja győzni, hiszen éveken át személyesen szerezte tapasztalatait és összegezésül ma sem mondhat mást, minthogy parasztságunk szereti a jó könyveket, olyanokat, melyekből saját múltját, a lét csodáját, az emberi alkotások nagyszerűségeit megismerheti; továbbá a parasztság is biztos tudatában van annak, hogy az olvasással eltöltött idő nemvész kárba. A népkönyvtárak anyaga lehet minden olyan könyv, ami a szép, a jó, az érdekes világát nemes eszközökkel magyarárn építi.

A népművelés másik nagyon rélkülözött eleme a rádió. Minden magyar szellemi és természeti táj -- a kettő meglehetősen egybeesik -- középpontjába kell építeni egy-egy olyan, nagy hatósugarú rádióállomást, mely állandóan azt sugározza, mit annak a tájnak népművészetéből, zenéjéből, dalaiból, meséiből maga a rádió a helyszínen hanglemezre felvett. A népművelő előadások annak a tájnak szépségeivel, történelmi nevezetességeivel ismertetik meg a hallgatóságot, mely, ha saját lelke szavait hallhatja, szívesen áldoz kisebb rádiókészülékre is. Az annyira elhanyagolt népköltészet minden eddig veszendőbemenő termékét meg lehetne menteni, sőt a népalkotó, költői ösztönét is ébren tartaná. A magyar parasztság szellemi művelésére lennének hívatottak a falusi közigazgatási szervek mellé beosztott és e szervek támogatására utalt népművelési előadók, akik az illető tájból, körzethől származó tanítósság, tanárság, papság köréből kerülnének ki, megfelelő könnyítéssel és előnyökkel vállalt feladatuk érdekében, vagy kizárólag erre képzett egyének, akik egyetemi képesítésük után az egyetemükön létesített, ma már működő tájtudományi intézetben (Budapesti Magyarságtudományi Intézet, Erdélyi Tudományos Intézet, a szervezés alatt álló Alföldi Tudományos Intézet és Dunántúli Tudományos Intézet stb.), további szakoktatásban részesülnek ebben az irányban. Az így képzett ifjúság hamarosan elvégezné a tájtörténet és népiségtörténet rászó munkáját is. A magyarság megismerése és megismertetése olyan iramot vehetne így, mely pótolná azokat a mulasztásokat, melyeket

ma szenved a magyarság mezőgazdasági és szellemi elmaradottsága, illetve a túlzott központosítás miatt.

A magyar nemzeti öntudat legkétségtelenebb jele: tájaiban él a magyarság és a magyarságban élnek a tájak. A táj és ember így nemzetgazdasági és művelődési szempontból egyenlő és kiegészítő alkotó elemmé válhatik.

A VÁROSI MAGYAR POLGÁRSÁG MŰVELŐDÉSE terén még mindig nagy feladatok várnak a jelenre és jövőre egyformán. A helyzet itt valamivel kedvezőbb, mint a falusi magyarságnál, de ez korántsem ad okot arra, hogy a fejleményeknek tétlen szemlélői, az értékek kallódásának néma tanúi legyünk. A városhoz utakkal és művelődési intézményekkel közelebb hozott falu gazdasági megerősödése után ontja magából a városok felé a népfelesleget. Az utóbbi húsz évben mutatkozó falusi népfelesleg a fővárosba tódult, ami azt eredményezte, hogy a magyar falvak és falusias jellegű városaink lakossága fogyni kezdett, és ez a folyamat mindmáig élénk ütemben tart. Az egyetemi városok vonzóerejére már annak idején rámutattak illetékes helyről,³ ugyanakkor élesen utaltak a fogyás okaira is.⁴

A megnagyobbodott ország egyetemei és főiskolái nemsokára pótolják a tisztviselői karban az utóbbi évek során mutatkozó hiányt. Az egyetemi és főiskolai végzettségű városi polgárság munkaideje és munkaaereje a hiányok pótlása után felszabadult: a további művelődésre tere és alkalmá nyílik. A diplomások közt, ha felesleg jóideig mutatkozni nem is fog, nagy számmal akadnak olyanok, akik szívesen vállalnak olyan munkát, mely a falusi és városi művelődés hiányait szándékozik pótolni, sokan szegődnek a népművelés szolgálatába akkor is, ha arra felülről biztatást és megfélelő javadalmaszt nem is kapnak.

A városi művelődés lehetőségeit leghelyesebb elemeire bontani és róluk külön szólni abban az értelemben is, hogy a magából mit és mennyit tud nyújtani a feléje fordulónak. Így a városi művelődés körébe tartoznak: az *irodalmi, zenei, művészeti* művelődés intézményei és lehetőségei.

Előbb azonban arról kell szólni, hogy az intézmények, lehetőségek a városi lakosság fogékonysága és érdeklődése nélkül nem sokat érnek, mindent meg kell tehát előznie a művelődési fogékonyság, hajlam felkeltésére irányuló szolgálatnak. Ezt a szolgálatot elsősorban a sajtó végezheti el, továbbá a helyi tekintélyek buzgalma és példaadása lendítheti. A vidéki városi sajtó csak akkor állhat hivatása magaslatán, fenntartásának értelme csupán akkor van, ha felismeri azokat a problémákat, melyek az illető városra jellemzőek és azokat egy helyi érdekű, de magasabb szempontokra tekintő szemlélet középpontjába tudja állítani, vagyis a helyi problémákat a magyarság egyetemes kérdésévé emeli és megoldásukat ilyenként szorgalmazza. A vidéki városok — nem mindenik egye-

³ Klebelsberg Kunó: A magyar városi politika. Pesti Napló, 1931. febr. 22.

⁴ U. ó.: Szavak, számok és tények. U. o. 1931. márc. 29.

temi város kivételével — műveltnek mondott lakossága meglehetősen könnyen viseltetik az oklevél megszerzése idején túl adódó művelődési intézményekkel és kezdeményezésekkel szemben.

A vidéken élő művész e közönyben felörlődik, elsorvad alkotó szelleme. A napilapok sem nyújtanak teret és támasztékot neki. A művészet vidéken kapja nagy, elhatározó inspirációit. A vidék meddőségére jellemző, hogy visszhangra ép ott nem talál, ahol első-sorban kellene.⁵ Néhány művésztelep előnye önmagában kirívó jelenség, de eddig széles körben, a közönség felé nem tudott hatni, nevelőleg: ízlést fejleszteni és érdeklődést kelteni.

Az első világháborút megelőző boldog korszakban a vidéki városok művelődése arra irányult, hogy az lelki mélyüljön. Folyóiratok alapítása, könyvtárak, képtárak, múzeumok létesítése nagyjából erre az időre esik. A trianoni évek nyomasztó gazdasági helyzete ezt a lelki művelődést elfojtotta, azóta csak egyénekben jelentkezik vidéken a lelki művelődés vágya és szüksége, az egyetemesség nagy horderejű megmozdulása hiányzik. Egyik-másik városban található ugyan kivételt, de az nem döntő jelentőségű.

A városok művelődési életének megszervezése, illetőleg továbbfejlesztése terén az önellátásra kell első-sorban tekintettel lenni s csak aztán kerülhet sor a távolabbi példák és eredmények átvételére, kicserélésére. A városok közművelődésének előmozdítását intézményesen megszervezett előadás-sorozatokkal lehet sikeresen munkálni, ezek keretűl a különféle társadalmi egyesületeknek kell szolgálniuk. Az előadásokon az illető hely történetéből kell kiindulni s a helytörténetből kell kitekinteni a magyarság egyetemes történetére, ilyen előadásokon kell ismertetni az illető város gazdasági és természeti értékeit. Csak így képzelhető el, hogy egy bizonyos helyi öntudat idők folyamán ki fog alakulni, olyan városi öntudat, mely mindenkor saját érdekét és értékét tartja mérvadónak. Kívánatos, hogy minden városban a középosztály részére világnézetit nevelés is folyjék, ennek a nevelésnek tisztaságát és harmóniáját egyházi keretben kell biztosítani az úgynevezett egyházi szabadegyetemen.

Sokkal nehezebb és összetettebb probléma a magyar vidéki városok irodalmi művelődésének kérdése. A művelődés elemeivel és újabb vívmányaival könyveken keresztül jutunk közelebbi kapcsolatba, így első követelmény e téren, hogy minden városban legyen jól megszervezett és szakszerűen felszerelt könyvtár. Ha annak felállítására a közület valami okból — eféle elképzelhetetlen! — nem vállalkozhatnék, úgy a magánosok szövetkezése csekély anyagi áldozattal megalapozhat egy könyv- és folyóiratolvasó egyesületet. Ebben aztán az egyéni hajlamok és érdeklődések is kielégítésre találhatnak, úgy, hogy a közösség is hasznát látja, ha egyes könyveket közösen megvitatnak, folyóiratcikkeket a helyi viszonyok szemszögéből meghányak-vetnek. Ha a könyvtáralapítás valamilyen

⁵ Bővebben és egyéni vonatkozásalban ugyanezt kifejtette *Gulyás Pál*: Budapesttől Debrecenig és vissza. Kelet Népe, 1941. VII. évf. 11, 13, 15. számaiban.

közületre hárul, annak elsősorban olvasótermet kell a könyvtár mellé létesítenie nagy befogadóképességgel. Az ilyen olvasóterem szerepét azzal még nem tölti be, hogy a látogatókat befogadja, hanem további eligazítást is nyújtson falai közt, mégpedig irodalmi tanácsadás formájában, vagyis olyan képzett szakember munkábaállításán révén, aki a közönség irodalmi műveltségének gyarapítását maradandó műveken keresztül értelmeli és értékeli. A vidéki irodalmi társaságok rendszerint csak szervezeti életet élnek, pedig felolvasó üléseik kitűnő alkalmul szolgálhatnának arra, hogy a kezdő írók, költők azokon bemutatkozzanak és visszhangra találjanak, a helytörténeti előadások, a magas műveltség elemeit tárgyaló szakértekezések felolvasása szintén nem maradhat ki a vidéki irodalmi társaságok műsorából. Természetesen, ha már a megfelelő írói gárda felseregett, folyóiratot és könyveket kell kiadni annak az irodalmi társaságnak, mely feladatául tűzte ki, hogy a fővárosiakhoz mérten mellérendelő viszonyt teremtsen, sőt versenytársként is fellépessen. Sajnos, Kolozsvár kivételével, a magyar vidéken eddig könyvkiadás nincsen. Az irodalmi társaságok vándorgyűléseiken saját lelkiségüket mutathatják be egy másik táj lelkisége előtt, ez a kicserélődés ön- és hivatástudatukat erősíti. A magyar vidék zenei művelődése úgyszólván semmi, hiszen a magasabb zene helyi, közvetlen élvezéséhez a feltételek hiányoznak. Zenekarok, hangversenyek, eredeti zeneművek bemutatása, zenetörténeti előadások szervezése a legelső teendő amellett, hogy a zenei oktatást általánosan is intézményesíteni kell. A képzőművészeti és színházi művelődés szintén olyan feladatokat ró a vidéki vezetőkre, melyek hosszas halasztást nem tűrnek és semmiféle kifogásnak teret nem adnak, hiszen bármelyik könnyen, nagyobb anyagi megerőltetés nélkül megszervezhető.

A magyar vidék művelődésének körei a gazdasági feltételek megléte esetén jobban és jobban bővíthetők, mindinkább az egyetemesség felé tágíthatók, mindössze olyan kitartó egyéniségekre van szükség, akik életüket és értéküket égő áldozatként tudják szűkebb hazájuknak szentelni. Az egyéni példaadás a legtöbbször csodákra képes és az egyéni kitartás minden akadályt leküzdhet.

Minden eféle áldozat csak azoktól várható, akik az illető helyről származnak és a szülőföld visszahívó szeretete, a művelődés vágya és szüksége fellobbantja bennük az alkotás tűzét. A magyar vidék öntudata, a városok lokálpatriotizmusa behozhatja a magyar művelődésben tapasztalt százados hiányokat, mulasztásokat.

A MAGYAR MŰVELŐDÉS TAJI MEGCSZTÁSA olyan kérdése az egyetemes magyarságnak, amely fölött gondolkozni mindenkori magyar kötelesség,⁶ még annak árán is, ha esetleg a jelenségek és

⁶ A magyar vidéki városok és falvak gazdasági és kulturális felemelése érdekében még máig is megszívlelendő feladatokat és meglátásokat találhatunk *Klebeisberg Kunó* parlamenti beszédeinek és törvényjavaslatainak kötetében, a kérdés társadalmi vonatkozásait a gazdasági és természeti lehetőségek kihasználása tekintetében *Erdei Ferenc* két könyve: *A magyar város* és *A magyar falu* tárgyalja.

hiányok taglalása során olyan részletre is kiterjed a vizsgálódás, mely már megvalósult, vagy megvalósulóban van, valamelyik táj művelődés-tudatának ébredése folytán. Minden jelenség-vizsgálat szükségkép javaslatokat is felvet, — a megvalósult mellé odateszi a megvalósítandót, — hiszen arra a meglévő állapot tapasztalatának milyensége is valósággal ingerli; ha a javaslat messze eltávolodik a megvalósítható valóságtól, mégis megérdemel annyi elismerést, hogy nemes, igaz, őszinte akarás, magyarságmentés sugallta sorait. Minden betűje egy magasabb, szellemi világ üzenetét akarja a szikadó, bággyadó magyar lelkekbe beharsogni; minden javaslat a maga egészében nem akar más lenni, minthogy a magyar élet hétköznapjait felvidítsa, és kérdezzen és feleljen a költővel együtt: »Igaz lenne, hogy a mindennapok szelleme alacsonyrendű táplálékot kíván? Talán nem árt a mindennapi kenyérbe egy kis »magaság-béli manna«; ha már úgylis sivatagban járunk...« (*Babits.*)

PAKU IMRE